

Budapest, 2016. augusztus 5. - **Már 1918 előtt is jelentős népességmozgások zajlottak Magyarországon, az első világháború utáni menekülteknek ugyanakkor csak kisebb része kényszerült vagonokban meghúzni magát** - állapította meg a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Lendület Trianon 100 kutatócsoportjának vezetője.

Ablonczy Balázsnak az MTA honlapján pénteken közzétett cikke hangsúlyozza: már az 1914 előtti magyar társadalom sem volt az a "mozdulatlan massa", aminek sokan szeretik láttatni, az időszakos mobilitás ugyanis a kötelező katonai szolgálat, a vasúti tarifarendszer átalakítása nyomán a mindennapok része lett.

Az 1880-as évektől megindult tengerentúli kivándorlás kapcsán széles paraszti közösségeknek lett alapélménye a személyek többé-kevésbé szabad mozgása. Ráadásul a kivándorlás nem mindig volt végleges: sokan hazatértek és olyanok is akadtak, akik többször átkeltek az óceánon.

A magyar kormányzat válasza ambivalens volt: kezdetben próbálta szabályozni a kivándorlási ügynökök tevékenységét, a nemzetiségi kivándorlást tűrte, de csak évtizedek alatt ismerte fel, hogy a tengerentúli magyarok szerveződéseivel, lelki gondozásával is törődnie kell.

Közben a rohamosan modernizálódó nagyvárosok jelentős nemzetiségi tömegeket szippantottak fel, nemcsak a szlovák munkások tízezreit igénylő Budapest, de olyan gyorsan növekvő vidéki centrumok is, mint Temesvár vagy Győr - emlékeztet a történész.

A hadi vagy egyéb okból Magyarországra érkező külföldiekről is találni példát: az 1912-1913-as Balkán-háborúk következtében nagyobb török katonai kontingensek szorultak az Osztrák-Magyar Monarchia területére, amelyeket különböző kisebb városokba - például Miskolcra, Lőcsére, Ungvárra és Kaposvárra - osztottak szét hazatérésükig.

Az első világháború alatt az orosz hadsereg galíciai, majd kárpáti betörése miatt menekültek tízezrei jelentek meg az ország belső területein már 1914 szeptemberétől. A menekültek között volt számos ortodox galíciai zsidó, de a háborús hullámverésben kerültek Magyarországra a népiirtás elől menekülő örmények, az ország délnyugati részein pedig az olasz hadüzenet után olasz és szlovén menekültek jelentek meg.

Ablonczy Balázs szerint a magyar menekültügy nagy próbája az 1916. augusztusi román betörés nyomán elindult menekülthullám volt Erdély déli és keleti határ menti területeiről. Több mint 200 ezer ember menekült Magyarország belső területeire, és mivel a magyar közigazgatás nem bírta a nyomást, a menekülőkből jutott a Dunántúlra is.

Alig zárult le azonban az erdélyi menekültek visszatelepítése, amikor 1918 őszén, a világháborús összeomlás miatt immár nemcsak Erdélyből, hanem a megszállás alá került területek csaknem minden részéből elkezdtek özönlenni a menekültek az ország belső részeibe.

A hivatalos statisztikák szerint 1918 utolsó két hónapjában 57 ezer ember menekült az ország belső területeire, 1919-ben számuk csaknem megduplázódott, és a békeszerződés aláírásának évében, 1920-ban tetőzött, 121 ezer fővel. Az 1920-ban felállított Országos Menekültügyi Hivatal szerint 1924-ig mintegy 350 ezer ember menekült át a trianoni Magyarországra, de egyes történészek 420-425 ezer menekültől írnak - számol be a cikk.

Ablonczy Balázs két sztereotípiát is cáfol: egyrészt a menekültek többsége nem az államtól függő egzisztencia volt, noha arányuk lényegesen magasabb volt, mint a közszolgálati alkalmazottaké az ország teljes népességén belül.

Másrészt nem minden menekült volt egyúttal vagonlakó: egyes becslések szerint nagyjából

40-50 ezer menekült fordult meg a vagonokban, és 16 ezer főnél több egyszerre sosem élt ezeken a rendező pályaudvarok mellékvágányaira félretolt vasúti kocsikban.

A többiek más tömegszállásokon, hamar rossz hírűvé váló külvárosi barakktelepeken, volt kaszárnyákban helyezkedtek el. Részükre az 1920-as évek első felében állami támogatással beinduló telep- és házépítések jelentettek segítséget. Mivel a háborús pusztulás és a román megszálló erők rekvirálásai miatt a MÁV-nak állandó gördülőanyag-problémája volt, bizonyos esetekben a magyar kormányzat maga zárta le a határt a menekülők előtt, hogy a nyári betakarítás vagonszükségletét fedezni tudja.

A történész felidézi: 1924 nyarán már alig 300 vagonlakót számoltak össze Budapesten, országosan a számuk viszont még ekkor is 3000 körül volt. Az Országos Menekültügyi Hivatal nemcsak a számbavételükkel foglalkozott, hanem az állásközvetítéstől kezdve a diáksegélyeken és házépítéseken át egy sor tevékenységgel igyekezett közreműködni a menekültek beilleszkedésében, akiknek megítélése a magyar társadalomban nem volt mindig egyértelmű.

Ablonczy Balázs tanulmány teljes terjedelmében a http://mta.hu/mta_hirei/trianon-arvai-106742 honlapon olvasható.